L’autobiografia d’un dibuixant exiliat

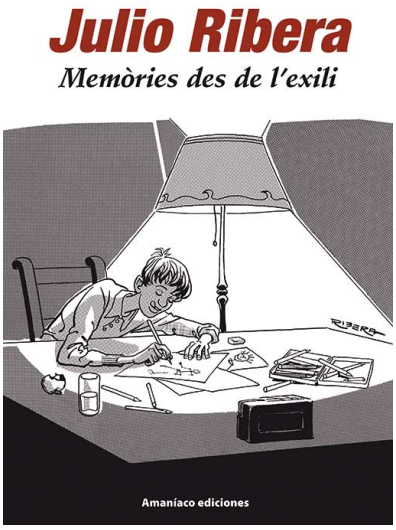

Autoria: Julio Ribera
Títol: *Memòries des de l’exili*
Editorial: Amoníaco ediciones, Barcelona, 2024
180 pàgines

L’exili que va provocar l’alçament del general Franco contra la Segona República espanyola va començar abans del final de la guerra i que en alguns casos es va allargar més enllà de la mort del dictador. El còmic espanyol i francès bàsicament han descrit les diferents situacions que milers de republicans van viure amb la Retirada, el tancament als camps de concentració francesos, als camps d’extermini nazi i l’exili en tota classe de països. Són desenes d’àlbums que ho expliquen. L’obra que comentem és una obra autobiogràfica que conté un exili no tan conegut però que es va produir durant tot el franquisme. La desaparició de les llibertats i l’opressió continuada d’un estat filofeixista va fer que demòcrates optaren, davant del perill de la repressió, exiliar-se en qualsevol moment de la dictadura, més enllà del fatídic 1939.

Julio Ribera (Barcelona, 1927 - Cognin, Saboia, 2018) fou un dels ciutadans que es va exiliar de manera voluntària a França en 1954. La seua obra, malauradament, no ha tingut la repercussió a casa nostra com ha tinguda al país gal. Fou dibuixant (des de 1946) i músic de jazz i en els seus inicis va publicar amb pseudònims com Jules McSide o Bop. Col·laborà en revistes de la primera postguerra com *Florita*, *Yumbo*, i va crear

Caràcters. Revista de llibres de la Universitat de València.
Amb el suport de Publicacions de la Universitat de València.
Número 104. Desembre de 2025. ISSN: 3020-9951. Pàgines 458-460

sèries com *Pepín y Sulfao* y Platillos Volantes. A França es consolida com a autor de còmics i col·labora en publicacions com ara *Zorro, Bayard* o *Pilot*e, on crea la sèrie *Dracurella* (1973-1979). Més tard, en 1975, juntament amb el guionista Christian Godard, va crear la serie més coneguda: *Le Vagabond des Limbes* (1975-2003). Bàsicament són títols de ciència ficció i aparegueren en àlbums recopil·latoris posteriorment. També va treballar per a les revistes *Amis-Coop*, *Bernadette*, *Lisette*, Mirielle, *Pierrot*, *Vaillant* i les publicacions *Le Parisien Liberé, France-Soir*.

L'any 2004 es va començar a editar el que fou la seua última obra, una sèrie autobiogràfica de tres àlbums que va publicar l'editorial francesa Bamboo i que era fins ara inèdita al nostre país. El volum que presentem és la traducció catalana que compila en un únic llibre les tres obres: *Memòries des de l'exili* (*Mon crayon et moi*, 2011). Les tres parts són: *Montserrat. Records de la guerra civil (Montserrat. Souvenirs de la guerre civile*, 2004); *Joventut denigrada. Una dictadura al llarg dels dies* (*Jeunesse bafouée*, 2005) i *Llibertat a Paris. L'aroma de l'esperança* (*Paris liberté*, 2006). El primer recull la infantesa feliç de Julio Ribera en una família burgesa, truncada per la Guerra Civil i la mort de la seua germana petita Montserrat. El segon ens parla de la seua adolescència en temps de la dictadura, la seua afició al jazz (va tocar amb el quartet Be Boop i Tete Montoliu), el servei militar i els seus principis com a dibuixant a Barcelona fins que, el mateix dia del seu casament, marxa a l'exili voluntari a França. Finalment, l'últim àlbum ens explica com es va fer un nom com a autor a França, on va coincidir amb altres dibuixants espanyols, de la situació del còmic allí (coincideix amb el boom de la BD francesa als anys seixanta) i la lluita pel reconeixement dels seus drets laborals. Acaba amb la mort del dictador i una darrera vinyeta on el protagonista autor conclou davant el futur: "He pogut continuar realitzant el meu somni d'infantesa: convertir-me en autor de còmic sense oblidar d'adonar-me de fins a quin punt era un privilegi... De fet coneixeu moltes persones que han fet realitat el seu somni d'infantesa?"

El volum es completa amb una sèrie de paratextos que marquen la singularitat de l'obra i que esdevé un homenatge a l'autor. Hi ha el pròleg de Joan Pieras, un text memorialístic d'Splimot sobre la infantesa de Ribera –"Riera de Sant Miquel, 44 Barcelona"– i tota una sèrie de fotos familiars, cobertes de les seues obres i de dibuixos d'amics dibuixants dedicats a l'autor com ara Carlos Giménez, Jan, Bernet, Alfonso

Font... Hi ha hagut també canvis paratextuals respecte a les edicions originals: els textos de les contracobertes de Bamboo són ara pròlegs de cadascuna de les tres parts en català. Sabem, a més, que a gener-abril de 2025 s'ha fet també una exposició de l'obra al Museu la Massana Còmic d'Andorra on són depositades, per decisió de la vídua del dibuixant, les planxes originals de l'obra que ressenyem.

L'àlbum compilatori (convertit en un tríptic vital de l'autor) mostra el dibuix clàssic de Ribera amb molta caixa de text. Majoritàriament en color, hi ha alguna vinyeta en blanc i negre producte d'una fotografia contemporània. Ofereix una intertextualitat amb la incorporació de pàgines d'altres obres de l'autor. Hi ha un ús variat del color, ple de contrastos i les cartes dels personatges ofereixen una gran expressivat i singularitat. També podem anotar l'ús freqüents dels plans mitjans i generals en la planificació de les vinyetes.

El còmic té un to intimista, de memòria personal característica del còmic autobiogràfic, no tan habitual el gènere. S'hi mostra tota classe d'anècdotes que, de vegades, el lector actual pot no valorar o pensar que una el·lipsi temporal haguera estat necessària en la narració. Aquest còmic autobiogràfic (introduït majoritàriament per l'underground nord-americà) va des del jo a la història i es converteix en una reivindicació de l'autor i del seu treball. Intenta comunicar autenticitat en el que narra. A través de l'autobiografia el còmic es mostra com un mitjà expressiu vàlid d'anàlisi de la societat, de la reflexió política i de la crònica generacional. En aquest cas la narració serveix per a, des de la memòria democràtica, recordar el temps del franquisme i la repressió i la fugida cap a l'exili.

Memòries des de l'exili es converteix així en un volum excepcional que explica un temps, un país, un exili personal voluntari i el desenvolupament d'una professió entre la misèria de la immediata postguerra espanyola i l'èxit de la *bande dessinée* a França en la qual Ribera va ser un autor rellevant.

Josep V. Garcia Raffi

Caràcters. Revista de llibres de la Universitat de València.
Amb el suport de Publicacions de la Universitat de València.
Número 104. Desembre de 2025. ISSN: 3020-9951. Pàgines 458-460